

Prof. dr Igor VUKOVIĆ*
Pravni fakultet Univerziteta
u Beogradu

Pregledni članak
UDK: 343.237
Primljeno: 15. novembra 2016. god.

ZNAČAJ ODREĐENOSTI DELA IZVRŠIOCA ZA POSTOJANJE PODSTREKAVANJA I JAVNO POZIVANJE NA VRŠENJE KRIVIČNOG DELA

Pored podstrekavanja kao oblika saučesništva, srpsko krivično pravo nekada podstrekavanje definiše i kao samostalno krivično delo. Podstrekavanje kao oblik saučesništva može postojati samo ukoliko se odluka da se učini krivično delo stvara kod određenog lica, ili kod pripadnika određene grupe lica. Ako su potencijalni izvršioци dela potpuno neodređeni, kao u slučaju javnog pozivanja na vršenje nekog zločina putem medija, podstrekavanje kao oblik saučesništva ne može postojati, ali zato u uporednim evropskim zakonodavstvima postoje posebna krivična dela koja pokrivaju ove situacije. Za razliku od ovih zakonodavstava, u srpskom krivičnom pravu takvo krivično delo ne postoji. Autor razmatra ovu pravnu prazninu i predlaže uvođenje nove inkriminacije.

Ključne reči: podstrekavanje, određenost umišljaja, krug izvršilaca, apstraktna opasnost.

1. Uvodna razmatranja

Srpsko krivično pravo poznaje dve osnovne odredbe o kažnjivom podstrekavanju u opštem delu Krivičnog zakonika Srbije¹: jednu, koja se odnosi na

---

* Ovaj članak je nastao kao rezultat rada na Projektu br. 179051 „Kaznena reakcija u Srbiji kao ključni element pravne države“, koji finansira Ministarstvo nauke Republike Srbije.

podstrekavanje kao vid saučesništva, i drugu, koja inkriminiše neuspelo podstrekavanje. Krivični zakonik podstrekavanje ne definiše, već samo tautološki ponavlja da se ovde drugi sa umišljajem podstrekava da izvrši krivično delo (član 34), pod čime se zapravo podrazumeva umišljajno navođenje drugog da učini neko delo u zakonu određeno kao krivično. Podstrekač, za razliku od neposrednog izvršioca, delo ne vrši, već izvršioca navodi na ostvarenje bića nekog protivpravnog dela opisanog u krivičnom zakonodavstvu. Izazivanje odluke za uspelo podstrekavanje nije dovoljno; neophodno je da odluka od strane izvršioca bude i sprovedena u protivpravno delo, započeto ili dovršeno. To je posledica akcesornosti saučesništva. Delo koje učini izvršilac mora biti zakonom predviđeno i u konkretnom slučaju lišeno osnova opravdanja, ali ne i skrivljeno (tzv. limitirana akcesornost).² Pritom, ako je delo izvršioca ostalo u pokušaju, i podstrekač će kazniti za pokušaj (član 37. stav 1. KZ), što podrazumeva i mogućnost da mu kazna bude ublažena. Ako delo nije bar započeto, postoji samo pokušaj podstrekavanja, takozvano neuspelo podstrekavanje. Kao izuzetak od akcesornosti saučesništva, ono je kažnjivo samo ukoliko je došlo do podstrekavanja na izvršenje dela čiji je pokušaj po zakonu kažnjiv, a delo ne bude ni pokušano. U tom slučaju, neuspeli podstrekač kazniće se kao za pokušaj, to jest uz mogućnost ublažavanja propisane kazne.

2. Radnje podstrekavanja u posebnom delu krivičnog zakonodavstva

Izvan ovih opštih odredaba, u posebnom delu srpskog krivičnog zakonodavstva nalazimo i više zakonskih opisa u kojima je stvaranje izvesne odluke kod drugoga (izvršilačko podstrekavanje,³ podstrekavanje u materijalnom smislu) propisano kao radnja izvršenja samostalnih krivičnih dela. Kod jednog broja

-
- 1 Službeni glasnik, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.
  - 2 Utoliko Krivični zakonik u članu 34 nedosledno pod podstrekavanjem smatra navođenje drugog da izvrši „krivično delo“. Ovakva definicija mogla se opravdati u vreme kada su u našem krivičnom pravu dva najviša pojma u sistemu činila objektivno krivično delo i subjektivna krivična odgovornost. U tom smislu je i u sudskoj praksi zauziman stav da je „za krivičnu odgovornost podstrekača dovoljno postojanje krivičnog dela, a nije potrebno da je učinilac radnje krivično odgovoran“ (Vrhovni sud Srbije, Kž. I-875/86, vid. Zbirka sudskih odluka iz oblasti krivičnog prava 1973-1986, Vrhovni sud Srbije, str. 22). Danas, kada se pored „krivičnog dela“ kao uslov za primenu krivičnih sankcija govori i o „protivpravnom delu određenom u zakonu kao krivičnom delu“, ovaj argument više ne stoji. Stoga je i formulacija člana 34 (i 35) KZ mogla preciznije da izrazi prihvaćeni koncept limitirane akcesornosti.
  - 3 Nedeljko Jovančević, Podstrekavanje – oblik saučesništva i samostalno krivično delo, Službeni glasnik, Beograd, 2008, str. 370; Toma Živanović, Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije, Opšti deo, I knjiga, Beograd, 19351-3, str. 179.

krivičnih dela navođenje drugog na izvesne radnje posebno je inkriminisano zbog ograničenja koja proizlaze iz načela akcesornosti saučesništva. Tako je u slučaju navođenja na samoubistvo (član 119. KZ), prostituciju (član 184. KZ), ili uživanje opojne droge (član 247. KZ) podstrekavanje moralo biti podignuto na nivo radnje izvršenja, jer bi u suprotnom, zbog nekažnjivosti (samoubistva), tek prekršajne kažnjivosti (prostitucije), ili potencijalnog oslobođenja od krivičnog kažnjavanja (uživaoca opojne droge),⁴ krivična odgovornost saučesnika po opštim pravilima izostala, iako zakonodavac takva ponašanja smatra društveno-opasnim i takvim da zaslužuju krivičnu kažnjivost. Kod drugih pak radnji, kod kojih zakonodavac materijalna podstrekavanja formalno definiše kao radnju izvršenja, po pravilu se iz izvesnih kriminalno-političkih razloga hoće propisati stroža kazna za onoga ko je tuđu odluku stvorio, nego za onoga ko vlastitu odluku sprovodi u delo.⁵

Već iz navedenih primera se vidi da zakonodavac ova materijalna podstrekavanja, formalno uzdignuta na nivo radnje izvršenja, ne mora nužno jezički izraziti isključivo kao „podstrekavanje“ drugoga; u obzir dolaze i drugi izrazi („navođenje“, „podsticanje“, „naređenje“, „vrbovanje“, „pozivanje“) koji takođe opisuju stvaranje kod drugog odluke da preduzme ili ne preduzme određenu radnju. Neke od navedenih radnji podrazumevaju stvaranje odluke javnim putem, po pravilu putem sredstava javnog informisanja („reklamiranje“, „propagiranje“, „širenje ideja“, „iznošenje ili pronošanje ideja“).⁶ Najzad, izvršilačkim podstrekavanjima može se navoditi i na nečinjenje, kao u slučaju radnje „odvrćanja“ (vid. 420. stav 2. KZ).

U zavisnosti od toga da li zakonodavac u opisu radnje izvršenja navedenih krivičnih dela koristi svršeni ili nesvršeni glagolski vid, dovršenje delikta odgovara ili uspelom ili neuspehom podstrekavanju. Tako, primera radi, krivična dela navođenja drugog na prostituciju (član 184. KZ) i omogućavanja uživanja opojnih droga (član 247. KZ) kao radnje izvršenja propisuju nesvršene glagolske oblike („ko navodi“ odnosno „ko navodi ili podstiče“), što znači da za dovršetak ovog krivičnog dela nije neophodno da se lice i prostituiše, odnosno da i uživa opojnu drogu;⁷ samim preduzimanjem navedenih radnji delo je formalno okončano. S druge strane, tamo gde je kao radnja izvršenja naveden svršeni glagolski oblik, za formalno dovršenje dela nije dovoljan samo akt navođenja, već je nužno da ono bude i uspelo, to jest da ishodi u delu drugog

---

4 Vid. član 246a KZ.

5 Zoran Stojanović, Komentar Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, Beograd, 20165, str. 193.

6 Vid. Ljubiša Lazarević, Komentar Krivičnog zakonika, Pravni fakultet Union, Beograd, 2011, str. 636; Z. Stojanović (2016), str. 579.

7 Vid. Lj. Lazarević (2011), str. 637, 784.

lica. Tako u slučaju navođenja na samoubistvo (član 119. KZ) ili na overavanje neistinitog sadržaja (član 358. KZ) dovršenje dela zahteva izvesnu realizaciju odluke („ko navede drugog“), bar pokušano samoubistvo ili neistinitu overu od strane nadležnog organa.⁸ Neuspelo navođenje tada, u zavisnosti od ispunjenosti uslova iz člana 30. KZ, može predstavljati kažnjivi pokušaj. Ipak, od ova vida inkriminisanja, zakonodavac mnogo češće koristi nesvršeni glagolski vid, zbog čega u najvećem broju slučajeva radnje podstrekavanja propisane u posebnom delu krivičnog zakonodavstva za posledicu ne moraju imati ni akt drugog lica ni stvaranje odluke.⁹

Između podstrekavanja kao oblika saučesništva i različitih radnji izvršenja koje mu u materijalnom smislu naliče, u našoj nauci se navode i izvesne razlike po značenju. Tako, dok se „pozivanje“ po pravilu smatra ekvivalentnim podstrekavanju, u smislu da ono takođe podrazumeva stvaranje odluke kod drugog da preduzme neku delatnost, pod „podsticanjem“ se u literaturi uglavnom razume dalje učvršćivanje već postojeće odluke.¹⁰ Iako ovo razlikovanje nema jezičko pokriće, slično tumačenje donekle je iznuđeno, jer su kod jednog broja krivičnih dela paralelno propisane obe radnje,¹¹ između kojih se htela napraviti smisljena razlika. Slično razlikovanje bilo je uostalom uobičajeno i u jugoslovenskoj doktrini i sudskoj praksi.¹² Pojedini autori kao karakteristiku „vrbovanja“ vide višekratnost postupanja,¹³ dok, kako smo videli, jedan krug radnji potencira svojstvo stvaranja odluke javnim putem.

Osim toga, gotovo sve situacije, u kojima u posebnom delu krivičnog zakonodavstva nalazimo različite vidove podstrekavanja, karakteriše to što se

---

8 Vid. Lj. Lazarević (2011), str. 1042; Z. Stojanović (2016), str. 990.

9 Prema pojedinim mišljenjima (Nikola Srzentić, Aleksandar Stajić, Ljubiša Lazarević, Krivično pravo SFRJ. Opšti deo, Savremena administracija, Beograd, 1990, str. 285), ako je podstrekavanje posebno krivično delo, dovršenje uvek podrazumeva dovršetak radnje, nezavisno od uspeha. Tu bi pokušaj podrazumevao situaciju da iz nekog razloga uopšte nije došlo do uticaja na volju podstreknutog (npr. upućeno pismo nije ni došlo do adresata).

10 Lj. Lazarević (2011), str. 896-897; Z. Stojanović (2016), str. 888. Na ovo razlikovanje bi stoga trebalo obratiti pažnju i u slučaju eventualnog menjanja postojećih inkriminacija. Treba primetiti, primera radi, da se u švajcarskoj doktrini pojam „pozivanja“ smatra širim od podstrekavanja, i u tom smislu što ovaj pojam uključuje i navođenje lica koje je već bilo rešeno (omnimodo facturus) da izvrši delo na koje se navodi (vid. Gerhard Fiolka, u: M. A. Niggli, H. Wiprechtiger (Hrsg.), Strafrecht II. Basler Kommentar. Art. 111-392, Helbing Lichtenhahn, Basel, 2007, str. 1698).

11 Vid. član 309 stav 1, član 386. stav 1, član 375. stav 7, član 394. stav 4 i član 399. st. 5. i 6. KZ.

12 Vid. Miloš Radovanović, Miroslav Đorđević, Krivično pravo. Posebni deo, Savremena administracija, Beograd, 1977, str. 19; Nikola Srzentić, u: N. Srzentić (red.), Komentar Krivičnog zakona SFRJ, Savremena administracija, Beograd, 1986, str. 467.

13 Z. Stojanović (2016), str. 1084.

stvaranje odluke čini u odnosu na individualno neodređeni broj lica. Ova karakteristika najbolje se da uočiti na primeru pozivanja na nasilnu promenu ustavnog uređenja iz člana 309. KZ. Reč je o krivičnom delu koje dopunjuje kriminalnu zonu napada na ustavno uređenje iz člana 308. KZ. Tako Stojanović ukazuje da su pozivanje i podsticanje po svojoj suštini „radnje podstrekavanja, ali se za razliku od tog oblika saučesništva ovde ne traži da su te radnje upravljene na individualno određen krug lica. Stoga, kada ne bi postojala ova inkriminacija, pozivanje ili podsticanje neodređenog kruga lica na vršenje krivičnog dela napada na ustavno uređenje ne bi bilo kažnjivo prema opštim odredbama o saučesništvu, što svakako ne bi bilo opravdano“.¹⁴ I Radovanović i Đorđević u svom komentaru kod istog krivičnog dela (koje se tada zvalo „neprijateljska propaganda“) ističu da „pozivanje ili podsticanje imaju sličnosti sa podstrekavanjem ali se od ovoga razlikuju jer se odnose na individualno neodređeni broj lica“.¹⁵ Dakle, okolnost da li se na izvršenje nekog krivičnog dela navodi određeno ili neodređeno lice opredeliće i zaključak da li će se raditi o podstrekavanju kao obliku saučesništva ili o podstrekavanju kao samostalnom krivičnom delu. Ipak, ovo razlikovanje zaslužuje detaljnija razmatranja.

3. Određenost izvršioca i njegovog dela kao uslov podstrekavanja

U našoj i stranoj krivičnopravnoj doktrini postoji jedinstveno stanovište da podstrekavanje kao oblik saučesništva mora biti upravljeno na određenog ili odredivog izvršioca. Iako podstrekač po pravilu poznaje ličnost koja treba da izvrši delo, to izuzetno i ne mora biti slučaj. Tako u primerima lančanog posrednog podstrekavanja podstrekač može ostaviti podstreknutom da po svom izboru odabere neposrednog izvršioca, iako i tada inicijator dela mora imati predstavu iz koje određene grupe lica izvršilac potiče. Dovoljno je dakle da podstrekač ima saznanje da će neko iz određenog *kruga* preduzeti delo. Ovaj krug subjekata može biti i prostorno određen (prisutni u sali, trpezariji ili drugom zatvorenom prostoru), a, kako se u jugoslovenskoj literaturi ukazivalo, može se raditi i o povezanosti na neki drugi način (članstvo u istoj stranci ili udruženju).¹⁶ Stoga će lice koje, primera radi, na tajnom skupu naloži grupi svojih političkih istomišljenika da usmrti određenog političkog protivnika, odgoditi za podstrekavanje na ubistvo, nezavisno od toga što, bilo zbog brojnosti prisutnih, bilo zbog nekih drugih okolnosti (npr. neophodnosti da se brzo reagu-

---

14 Ibid., str. 888.

15 M. Radovanović, M. Đorđević (1977), str. 19.

16 Franjo Bačić, u: N. Srzentić (red.), Komentar Krivičnog zakona SFRJ, Savremena administracija, Beograd, 1986, str. 133.

je), nije precizirano ko će tačno preduzeti ovaj zadatak.¹⁷ Ako, međutim, krug lica iz kojeg će poteći neposredni izvršilac nije individualno odrediv, podstrekavanje neće biti moguće,¹⁸ jer podstrekavanje kao vid saučesništva ne dopušta potpunu nepredvidivost kruga potencijalnih adresata. Ovaj stav je opšteprihvaćen i u našoj literaturi.¹⁹ Kako se naime smatra, bilo bi nelogično neodređen poziv na vršenje dela već smatrati pokušajem povrede pravnog dobra, i takvog podstrekača izjednačiti sa izvršiocom, jer je njemu potpuno nepredvidivo da li će se neko lice pozivu uopšte odazvati. Podstrekaču u takvom slučaju nedostaje svaka mogućnost upliva u kauzalni tok.²⁰ Iako slična objašnjenja, koja razlog određenosti izvršioca prepoznaju i na planu kauzalne veze, ne smatramo ubedljivim, u doktrini gotovo da nema drugačijih mišljenja u pogledu ovog zahteva.²¹ Stoga ne bi predstavljalo podstrekavanje pozivanje političkih istomišljenika na vršenje nekog dela (npr. ubistvo nekog političkog protivnika) preko sredstava javnog informisanja (npr. tokom gostovanja na radio-emisiji), ili na nekom velikom javnom skupu, dostupnom neodređenom broju građana.

Kriminalno-politička neophodnost kažnjavanja takvih situacija uobičajeno se rešava putem definisanja posebnih krivičnih dela, kao što je naš zakonodavac, kako smo videli, učinio u slučaju pozivanja na nasilnu promenu ustavnog uređenja (član 309. KZ). Slični zakonski opisi, u kojima se inkriminiše pozivanje neodređenog kruga lica (slušalaca radio-emisije, šetača na javnom skupu, čitalaca dnevnih novina itd.) da vrše krivična dela, imaju nemali kriminalno-politički značaj. Razlog njihovog propisivanja ne predstavlja saučesništvo u onim protivpravnim ponašanjima na čije se vršenje poziva, jer zbog neodređenosti adresat njihovo ponašanje inspirator ne može predvideti niti njime upravljati.

---

17 Štaviše, ni podstreknuti ne mora biti posve siguran pod uticajem kog lica je njegova odluka zaista bila obrazovana.

18 Na to uostalom ukazuje i činjenica da zakonodavac u članu 34. KZ pod podstrekavanjem smatra navođenje „drugog“ na izvršenje krivičnog dela.

19 Vid. npr. N. Jovančević (2008), str. 277, koji ove situacije naziva propagandom ili agitacijom.

20 Erich Samson, „Die öffentliche Aufforderung zur Fahnenflucht an Nato-Soldaten“, *Juristenzeitung*, br. 8/1969, str. 259.

21 U novijoj austrijskoj sudskoj praksi se podstrekavanje smatra mogućim i kada je krug potencijalnih izvršilaca sasvim otvoren, ako je delo na koje se navodi dovoljno konkretizovano (Ernst Eugen Fabrizio, *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 11. Lieferung: §§ 12-14, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 20002, str. 17). Slično zastupaju i neki nemački autori (npr. Wolfgang Joecks, u: B. von Heintschel-Heinegg (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Band 1, C. H. Beck, München, 2003, str. 1090) u slučaju javnog pozivanja na vršenje određenog krivičnog dela, npr. iz religioznih razloga, ali su ovi stavovi usamljeni.

Osnovni razlog njihovog kažnjavanja predstavlja *povišena opasnost* sličnih radnji, nepredvidivost daljeg razvoja događaja koji se više ne može kontrolisati.²²

Da bi postojalo podstrekavanje kao vid saučesništva, umišljaj podstrekača mora da obuhvati i konkretno *delo* izvršioca. Slično uslovu odredivosti izvršioca, i krug potencijalnih žrtava mora biti dovoljno određen, iako je nejasno u kojim obrisima. To odgovara uslovu akcesornosti saučesništva, jer se delo izvršioca saučesniku može uračunati samo ukoliko ono u bitnim crtama odgovara onome u čemu je saučesnik i hteo da učestvuje.²³ Nije dovoljno da umišljaj podstrekača obuhvati izvršenje bilo kojeg krivičnog dela, kao što, s druge strane, nije neophodno ni da delo izvršioca bude oslikano u predstavi podstrekača u svim detaljima. Ne podstrekava se na konkretno delo ako se pozivanje drugih lica odnosi na *uopšteno* vršenje krivičnih dela i protivpravnih ponašanja, npr. definisanih samo po biću. Tako, prema vladajućem stavu krivičnopravne doktrine, ne bi postojalo podstrekavanje na ubistvo i razbojništvo ako bi jedno lice pozvalo druge da „ubijaju i pljačkaju“ (ubistvo odnosno razbojništvo), da nekog „prebiju“ (teške telesne povrede) ili da „oduzimaju bogatima“ (krađe), pa neko od ovih bića bude i ostvareno. Inicijator ovde ne bi predstavljao podstrekača, jer delo na koje se navodi nije ni najmanje konkretizovano. Drugačije je, međutim, ako je iz prisutnih okolnosti, nezavisno od opštosti upotrebljenog izraza, konkludentno ipak moguće zaključiti o izvršenju kojeg delikta se konkretno radi. Tako bi se poziv „pa ukradi nešto!“, i pored svoje načelne neodređenosti, ipak mogao razumeti kao podstrekavanje na krađu, ako bi to bilo izgovoreno u nekoj trgovačkoj radnji,²⁴ ili kada bi se iz konteksta moglo zaključiti da se konkludentno tipuje na nekog od prisutnih kao žrtvu.

Nema nikakve sumnje da bi zona podstrekavanja bila najuže postavljena ako bi se tražilo da dešavanje bude konkretizovano i prema vremenu, mestu, objektu i drugim modalitetima. Ipak, većina autora ne zahteva konkretizaciju u pogledu svih individualizirajućih okolnosti, ali je teško postaviti precizniji kriterijum. Zbog toga se u literaturi neretko potencira da se odgovor može dati tek na osnovu okolnosti pojedinačnog slučaja, ili bar da je podstrekač delo na koje navodi u svojoj predstavi obuhvatio u *bitnim* karakteristikama. Nije sporno da on svojim umišljajem ne mora da obuhvati sve pojedinosti dela, ali delo mora biti u njegovoj uobrazilji predstavljeno makar u osnovnim konturama.²⁵

---

22 Klaus Rogall, „Die verschiedenen Formen des Veranlassens fremder Straftaten“, *Goltdammer's Archiv für Strafrecht*, br. 1/1979, str. 16.

23 W. Joecks (2003), str. 1090.

24 Marc Forster, u: M. A. Niggli, H. Wiprechtiger (Hrsg.), *Strafrecht I. Basler Kommentar*, Helbing Lichtenhahn, Basel, 2007, str. 492.

25 U našoj literaturi tako npr. N. Jovančević (2008), str. 257; N. Srzentić, A. Stajić, Lj. Lazarević (1990), str. 282.

Detaljna predstava o delu uostalom nije ni moguća, jer odvijanje u vremenu može izvršenje odvesti u različitim pravcima, koji se nikada ne mogu detaljno unapred predvideti.²⁶ Preusko postavljena sfera podstrekavanja, u smislu zahtevanja pune konkretizacije okolnosti dela izvršioca, ne samo da ne odgovara logici vremenskog sledovanja podstrekavanja i izvršenja, i objektivnim granicama predvidljivog, već protivreči i kriminalno-političkim potrebama. Tako Roxsin (Roxin) s pravom ukazuje da bi bilo nerazumno ne smatrati podstrekačem onoga ko plaća drugome da ukrade određenu količinu orijentalnih tepiha, a gde bi sve pojedinosti u pogledu toga kada, gde i od koga ukrasti prepustio kradljivcu, ili nalog vođe kriminalne grupe da se novac obezbedi prepadom neke štedionice, a gde je detalje opet prepustio članovima grupe.²⁷

Slična nedoumica postoji i ako bi nedovoljno identifikovan objekt dela bio samo apstraktno određen po *rodu*. Tako je u jednom karakterističnom slučaju iz nemačke sudske prakse (BGHSt 34, 63)²⁸, Vrhovni sud zaključio da ne postoji podstrekavanje u situaciji gde je, nakon što se jedno lice požalilo drugome na nedostatak novca, drugi dao predlog da bi ovaj u tom slučaju „morao da 'odradi' neku banku ili pumpu“. Iako izvršilac na to nije ništa odmah odgovorio, nakon par dana je orobio jednu banku. Premda se „odrađivanje“ banke ili pumpe moglo razumeti kao podsticanje na razbojništvo, sud je zaključio da se umišljaj podstrekača nije odnosio na konkretizovano delo, već da je samo predočena množina mogućnosti koja pred izvršiocom stoji (bilo koja banka ili pumpa). Ova odluka je i u nemačkoj doktrini uglavnom naišla na simpatije,²⁹

---

26 Hans-Heinrich Jescheck, Thomas Weigend, Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil, Duncker & Humblot, Berlin 1996, str. 688; Helmut Satzger, „Teilnehmerstrafbarkeit und 'Doppelvorsatz'“, Juristische Ausbildung, br. 7/2008, str. 519.

27 Claus Roxin, Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band II, C. H. Beck, München 2003, str. 175. Slično i K. Rogall (1979), str. 14.

28 Vid. <https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1986-04-21/2-StR-661> 85.

29 Vid. npr. Peter Cramer, Günter Heine, u: A. Schönke, H. Schröder (Hrsg.), Strafgesetzbuch. Kommentar, C. H. Beck, München, 2001, str. 513; Bernd Heinrich, Strafrecht – Allgemeiner Teil II, Kohlhammer, Stuttgart, 2010, str. 212-213; Volker Krey, Deutsches Strafrecht. Allgemeiner Teil. Band 2, Kohlhammer, Stuttgart, 2002, str. 102. Roxsin pak odbacuje ovo objašnjenje, smatrajući da su u predstavi podstrekača bile ocrtane „bitne dimenzije neprava“. Iz okolnosti se moglo zaključiti koji je iznos otprilike izvršiocu bio potreban, a upotrebljene reči, koje su se odnosile na prepad banke ili pumpe, dovoljno su oslikavale način budućeg napada (C. Roxin [2003], str. 174). Roxsin međutim takođe smatra da se ovde ne bi radilo o podstrekavanju, ali zato što se po njemu radi o notornom objašnjenju kako doći do novca, koje je svakom dostupno, i koje ne zaslužuje da bude izjednačeno sa izvršenjem (ibid., str. 155-156). Ipak, ovo predstavlja usamljeno stanovište. U delu literature se problem razmatra ne iz ugla određenosti umišljaja podstrekača, već objektivnog uračunavanja. Tako Krečmer, jedan od osnovnih zastupnika ove (objektivne) koncepcije, smatra da je i ovde neophodno primeniti kriterijum objektivnog uračunavanja, pa će podstrekavanje otpasti ako su obrisi navođenja suviše apstraktni i izvršenje dela još uvek drže u granicama opšteg rizika, ne stvarajući pravno relevantnu opasnost da će izvršilac pristupiti delu (Joachim Kretschmer, „Welchen Einfluss hat die Lehre der objektiven Zurechnung auf das Teilnahmeunrecht?“, Juristische Ausbildung, br. 4/2008, str. 267).

iako se stiče utisak da je ovakav ishod predstavljao više rezultat nesigurnosti suda da li je uzrok pljačke uopšte bila navedena opaska, nego što se ticao neodređenosti objekta dela. Suprotan pak, širi pristup, zastupljen je u austrijskoj sudskoj praksi, gde se u jednom primeru smatralo da postoji podstrekavanje u slučaju naručivanja krađe dva motorna vozila, i gde je zahtev bio preciziran utoliko što su se tražili novi automobili, „a jedan možda sa klima-uređajem“.³⁰ Slične primere nalazimo i u našoj sudskoj praksi. Tako je u jednom slučaju³¹ zaključeno postojanje podstrekavanja kada je maloletniku obećano 300 nemačkih maraka ako doveze putničko vozilo naručene marke, što je ovaj i učinio. U drugom, starijem primeru iz jugoslovenske judikature,³² smatralo se da je (za podstrekavanje) bilo dovoljno navođenje na džepnu krađu određenog dana na pijaci ili u dućanu, iako konkretna žrtva nije bila precizirana.

U prilog zaključku da objekt dela ne mora biti određen po rodu, govori još jedan argument. Naime, ako je mesto, vreme, način ili druga konkretizujuća okolnost obeležje bića dela izvršioca, smatra se da je za postojanje saučesništva neophodno da podstrekač svojim umišljajem obuhvati i ove okolnosti.³³ Takav ishod, reklo bi se, ide u prilog zaključku da objekt dela ne mora biti potpuno opredeljen u svesti podstrekača, budući da zakonski opisi redovno ne uključuju određenost ovog objekta *in concreto*. Stoga deluje logično da ako zakonski opis krađe ostvaruje onaj ko oduzme (bilo koju) tuđu pokretnu stvar, da onda i onaj ko navodi na izvršenje krađe podstakne na oduzimanje bilo koje stvari, a ne stvari određene po rodu ili vrsti. Ipak, stiče se utisak da se sličan zaključak ne izvodi u pogledu svih krivičnih dela, već, kako se iz navedenih primera i vidi, prevashodno u pogledu imovinskih delikata.

Naime, ako je objekt napada neko lično dobro (život, telo, čast, polna sloboda), po pravilu se zahteva da umišljaj podstrekača bude upravljen na konkretnog titulara.³⁴ Štaviše, stiče se utisak da konkretizovanje žrtve u ovim slučajevima potiskuje sva druga obeležja konkretizacije događanja. Tako se u primerima naručivanja profesionalnog ubistva smatra da činjenica da je konkretizovana žrtva dela za postojanje podstrekavanja zadovoljava, iako pod-

---

30 Sst 47/34 = EvBl 1976/287 (vid. E. E. Fabrizy [2000], str. 18).

31 Presuda Okružnog suda u Beogradu, Kž. 1300/98 od 29. oktobra 1998. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu, K. 870/97 od 5. novembra 1997. godine (Ilija Simić (prir.), Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije. Treća knjiga, Službeni glasnik, Beograd, 2000, str. 24).

32 VSH, Kž. 430/54 (Dragoljub Atanacković, „Saučesništvo u krivičnom delu“, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 1-2/1995, str. 40).

33 Ibid., str. 41.

34 Reinhart Maurach, Deutsches Strafrecht. Allgemeiner Teil, C. F. Müller, Karlsruhe, 1965, str. 582. Ovaj stav zastupljen je i u domaćoj doktrini. Vid. D. Atanacković (1995), str. 40.

strekač neće imati gotovo nikakvu predstavu o vremenu, mestu, načinu i drugim okolnostima izvršenja.³⁵

Može biti sporno da li bi podstrekavanje bilo dovoljno određeno ako se odnosi na vršenje zločina u odnosu na pripadnike neke društvene grupe, povezane npr. po nacionalnoj, rasnoj, verskoj, političkoj ili nekoj drugoj pripadnosti (npr. podsticaj da se premlati neki azilant ili homoseksualac), a gde je iz nekog razloga inicijatoru svejedno koji će konkretno pripadnik grupe predstavljati žrtvu. U literaturi se ovde takođe zahteva da krug mogućih žrtava predstavlja zatvorenu grupu lica,³⁶ ali problem predstavlja činjenica da mogu postojati velike razlike u veličini grupe. U švajcarskoj sudskoj praksi, primera radi,³⁷ smatra se da žrtva ne mora biti konkretno određena, ako se podstrekavanje odnosi na nekog iz kruga neke etničke ili verske manjine.³⁸ Stiče se utisak da se u doktrini u sličnim slučajevima poznavanje drugih pojedinosti dela (vremena, mesta, sredstva itd.) smatra perifernim u odnosu na činjenicu da podstrekač ima jasnu predstavu o okolnosti koja ima odlučujući uticaj za njegovo uplitanje u kauzalni tok (npr. pripadnosti rivalskoj bandi), i gde je inicijatoru prema okolnostima svejedno kojeg konkretno pripadnika odnosno društvene grupe će posledica pogoditi.³⁹

Koncept podstrekavanja je nešto šire postavljen u anglosaksonskim pravnim sistemima. Tako npr. u engleskom krivičnom pravu podstrekavanje kao vid saučesništva i tzv. *common law (inchoate) offence* ne podrazumeva obraćanje isključivo određenoj osobi, već adresat može biti i čitavo mnoštvo ljudi.⁴⁰ Tako je u jednom karakterističnom primeru iz novije prakse (*Marlow*)⁴¹ za podstrekavanje osuđen autor knjige u kojoj je bilo detaljno opisano kako se uzgaja kanabis, iako se niko pojedinačno nije ohrabrivao da to čini. U takvim okolnostima, postoji manja potreba da se posebnim krivičnim delima pokrije pozivanje neodređenog kruga lica, iako se i tu, iz kriminalno-političkih razloga, često propisuju posebna izvršilačka (statutarna) podstrekavanja u slučaju društveno-opasnijih vidova podstrekavanja.⁴²

---

35 Tako izričito Kristian Kühl, *Strafrecht. Allgemeiner Teil*, Franz Vahlen, München, 2008, str. 726.

36 Günter Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht. Allgemeiner Teil I: Die Straftat, Stmpfli – Cie AG*, Bern, 1996, str. 256.

37 Vid. BGE 73 IV 217.

38 G. Stratenwerth (1996), str. 372.

39 W. Joecks (2003), str. 1091; Urs Kindhuser, *Strafrecht. Allgemeiner Teil, Nomos*, Baden-Baden, 2009, str. 350.

40 Jonathan Herring, *Criminal Law. Text, Cases and Materials*, Oxford University Press, Oxford – New York, 2004, str. 769.

41 [1997] Crim LR 897 (CA). Vid. takođe *Invicta Plastics Ltd. v Clare*, [1976] RTR 251 (DC).

42 Vid. npr. *Offences Against the Person Act* od 1861. (član 4), *Incitement to Disaffection Act* od 1934. ili *Incitement to Mutiny Act* od 1797. godine.

4. Da li je u srpskom krivičnom pravu kriminalna zona podstrekavanja zadovoljavajuće pokrivena?

U većini evropskih krivičnih zakonodavstava,⁴³ pored odredbe o uspelom i neuspelom podstrekavanju kao vidu saučesništva u krivičnom delu, kažnjava se kao poseban delikt i javno pozivanje na vršenje nekog dela u zakonu određenog kao krivičnog, i to uglavnom u glavi krivičnih dela protiv javnog reda i mira. Tako se, primera radi, prema članu 111 nemačkog Krivičnog zakoni-ka „kao podstrekač“ kažnjava onaj ko javno, na skupu ili širenjem spisa poziva na vršenje nekog protivpravnog dela. U švajcarskom Krivičnom zakoniku (član 259), propisano je delo sličnog sadržaja, s tim što se ne upućuje na kažnjavanje jednako podstrekavanju, i što u slučaju javnog pozivanja na vršenje nekog prestupa (dela zaprećeno kaznom zatvora do tri godine ili novčanom kaznom, vid. član 10 stav 3) prestup na koji se navodi mora imati nasilnički karakter (prema licima ili stvarima).

Pored sličnog delikta, koji na opšti način dopunjuje kriminalnu zonu podstrekavanja kao oblika saučesništva, evropska zakonodavstva poznaju i brojne njegove posebne oblike, gde su u zavisnosti od težine delikta na čije se vršenje javno poziva, kazna srazmerno povišava. U anglosaksonskim krivičnopravnim sistemima ova dela se sreću naročito u kontekstu zabrane govora mržnje prema određenim društvenim grupama⁴⁴ i pozivanja na genocid, ali, kako smo videli, i u drugim oblastima krivičnopravne zaštite. Takođe, i u srpskom pravu nalazimo posebno inkriminisana javna pozivanja na nasilnu promenu ustavnog uređenja (član 309), na izvršenje terorističkih dela (član 391a), i na izvesna dela protiv dobara zaštićenih međunarodnim pravom (glava XXXIV)⁴⁵ i vojske Srbije (član XXXV).⁴⁶ Nažalost, krivično delo opšteg karaktera, koje bi pokrilo zonu navođenja u odnosu na neodređeni krug lica, u srpskom pravu ne postoji.

Slična odredba postojala je međutim u našem starijem krivičnom pravu. Tako se u Kaznitelni zakonik za Knjaževstvo Srbiju, već 1861, ubrzo nakon nje-

---

43 Vid. npr., osim izričito navedenih, član 414. italijanskog KZ, član 282. austrijskog KZ, član 131-132 holandskog KZ, odeljak 16. član 5. švedskog KZ, član 140. norveškog KZ, odeljak 17. član 1 finskog KZ, član 320. bugarskog KZ. U Francuskoj, „Loi du 29. juillet 1881 sur la liberté de la presse“ kažnjava javno pozivanje na vršenje kažnjivih dela, praveći samo razliku između toga da li je podsticanje dovelo ili nije dovelo do izvršenja dela (čl. 23-24) (vid. G. Fiolka [2007], str. 1693).

44 Vid. npr. član 319. kanadskog KZ ili čl. 17-29 Zakona o javnom redu Velike Britanije (Public Order Act).

45 Vid. član 375. stav 7. i član 386. stav 1. KZ.

46 Vid. član 394. stav 4. i član 399. stav 5. KZ.

govog donošenja, uvodi dopuna kojom se kaznom zatvora do godinu dana ili novčano (do 80 talira) kažnjava onaj „ko besedom na javnim mestima ili pri javnim skupovima, ili pismenim sačinjenjima ili likovima, ili drugim obrazima ili znacima, koji se prodaju, razdaju, ili javno izlažu i prikrivaju, na kakvo zločinstvo ili prestupljenje poziva, draži, nagovara ili navesti pokuša, ako nikakvog sledstva bilo nije“ (član 47a). Slično delo (protiv javnog mira) predviđao je i Projekat Kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju od 1910. godine,⁴⁷ dok Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije od 1929. godine, štaviše, navodi više sličnih delikata. Tako se u članu 136, kao delikt protiv pravosuda, smatralo kažnjivim (zatvorom do tri godine ili novčanom kaznom do 30.000 dinara) ako neko javno ili rasturanjem napisa, slika ili objava navodi ili podstrekava na izvršenje zločinstva. Posebno su bile inkriminisane iste ove radnje ako se navođenje ili podstrekavanje odnosilo na neki od nabrojanih zločina protiv Kralja, Naslednika prestola ili Kraljevskog namesnika (član 95), dok je članom 115. bilo obuhvaćeno pozivanje na druga dela protiv državnog poretka ili unutrašnje sigurnosti Kraljevine. U situacijama podsticanja putem štampe, bila su propisana odgovarajuća krivična dela u Zakonu o štampi od 1925. godine (član 43-44).

Iako je Nacrt Krivičnog zakonika FNRJ od 1951. u članu 153. predviđao navođenje na krivično delo,⁴⁸ u završnoj verziji ovog zakonika ova odredba izostala. U posleratnim propisima, svoje mesto je našlo samo delo neprijateljske propagande (član 118. Krivičnog zakonika FNRJ od 1951. odnosno član 133 Krivičnog zakona SFRJ od 1976), koje je bilo ograničeno na pozivanje ili podsticanje na obaranje vlasti i protivustavnu promenu ustavnog uređenja, i koje je zbog svog ideološkog karaktera bilo predmet mnogih kritika. U svom sadašnjem obliku, ovo delo (pozivanje na nasilnu promenu ustavnog uređenja, član 309 KZ) ima ograničeni domašaj, budući da se smisleno nadovezuje isključivo na zonu krivičnog dela iz člana 308. KZ (napada na ustavno uređenje). Kako smo već videli, izvršilačka podstrekavanja, kojima se nadomešta kriminalna zona podstrekavanja kao oblika saučesništva, u našem pravu nalazimo kod nekoliko delikata, ali ova pojedinačna izvršilačka podstrekavanja posebnog karaktera ne mogu da nadomeste izostanak opšte odredbe koja bi obuhvatila izvršilačka podstrekavanja neodređenih subjekata po nekom opštem kriterijumu.

---

47 Prema članu 115. stav 1. ovog projekta, kazniće se zatvorom ili novčano do 3000 dinara ko javno poziva ili draži na izvršenje kakvog zločina. Rečima Đuričića, jednog od članova Komisije za izradu ovog projekta, „kad ova delanja čine samostalni delikt baš u tom slučaju kad nema saučašća, onda njihov pojam isključuje pojam saučašća“ (Projekat i motivi Kaznenog zakonika za Kraljevinu Srbiju, Ministarstvo pravde, Beograd, 1910, str. 341).

48 Vid. Objašnjenja uz Nacrt Krivičnog zakonika FNRJ, Službeni list FNRJ, Beograd, 1951, str. 230.

Novoustanovljeno krivično delo ometanja pravde (član 336b KZ) takođe ima ograničeni domašaj, imajući u vidu da se njime kažnjava pozivanje na otpor ili na neizvršenje sudskih odluka, iako je do 2009. godine (član 325. KZ, sada brisan) kažnjivo bilo pozivanje na otpor ili na neposlušnost prema zakonitim odlukama ili merama državnih organa, ili prema službenom licu u vršenju službene radnje. Kriminalna zona time je sužena, budući da u našem pravu sada nedostaje delikt koji bi pokrio situacije pozivanja na građansku neposlušnost, takođe čest u uporednim zakonodavstvima. Osim toga, raniji zakonski opis se smisljeno nadovezivao na krivično delo sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje (član 322. KZ), u situacijama kada se navođenje nije odnosilo na određeno protivstajanje (tada bi postojalo podstrekavanje na delo iz člana 322. KZ), već je bilo upravljeno prema neodređenom krugu lica. Sličnu inkriminaciju poznaju mnogi drugi krivični sistemi,⁴⁹ a u našem zakonodavstvu se nalazila od Kazniteljnog zakonika iz 1860. godine (član 92).⁵⁰ Ako se, polazeći od učestalih apela političara na nepoštovanje zakonitih odluka koji su u našoj skorijoj prošlosti ostajali nekažnjeni (npr. na neplaćanje tv-pretplata), domašaj ove inkriminacije i hteo ograničiti, moglo se, primera radi, biće dela vezati samo za javno pozivanje na otpor ili na neposlušnost, ili za neku drugu okolnost. U svakom slučaju, možemo konstatovati da se nasuprot aktuelnom stanju u evropskom zakonodavstvu, kriminalna zona u ovoj materiji neopravdano sužava.

Dva su moguća motiva propisivanja javnog pozivanja na vršenje nekog krivičnog dela. Tako se, najpre, slično delo može smatrati produžetkom instituta saučesništva, čiji je cilj da obezbedi celovitost kažnjavanja radnji podstrekanja.⁵¹ Ovaj razlog inkriminacije se ne može zanemariti, jer određenost dela na koje se navodi predstavlja, kako smo videli, dogmatsku pretpostavku podstrekanja kao oblika saučesništva, koju nije moguće prenebregnuti ili izmeniti nekim ekstenzivnim tumačenjem uslova određenosti. Drugim razlogom propisivanja smatra se neophodnost potpunije zaštite javnog reda i mira i sigurnosti građana. Od toga koje objašnjenje razloga propisivanja dominira, zavisio bi i trenutak određivanja dovršetka ovog dela. Tamo gde se njegovo objašnjenje pretežno prepoznaje u dopunjavanju kriminalne zone saučesništva, onda bi i na

---

49 Vid. npr. austrijsko (član 281. KZ), švajcarsko pravo (član 292. KZ) ili mađarsko pravo (član 336. KZ).

50 Vid. i član 130 Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije od 1930. godine.

51 Da propisivanje posebnog krivičnog dela koji će popuniti pravne praznine na planu kažnjavanja saučesništva predstavlja produžetak učenja o podstrekanju pokazuje primer nemačke inkriminacije, koja učinioca ovog krivičnog dela (član 111. dStGB) izjednačava po kažnjavanju sa podstrekačem. Iako se ovakav vid vezivanja propisane kazne sa saučesništvo smatra dogmatski sumnjivim (K. Rogall [1979], str. 17), time se jasno pokazuje kriminalno-politička povezanost ove inkriminacije sa institutom podstrekanja, nezavisno od procene koliko bi ona primenu imala u praksi.

planu kažnjavanja morala da se napravi razlika između uspelog i neuspelog javnog pozivanja, kako je to npr. učinio nemački zakonodavac. Ako se pak zauzme stav da javno pozivanje na vršenje krivičnih dela ima svoju autonomnu ne vrednost, onda bi za njegovo formalno dovršenje bilo dovoljno da je poziv postao dostupan neodređenom krugu adresata.

Od podstrekavanja kao oblika saučesništva ovo delo bi se razlikovalo po nešto nižim zahtevima u pogledu konkretizacije dela na koje se navodi,⁵² i po tome da ono ne podrazumeva navođenje određenih (odnosno odredivih) izvršilaca. Razlog njegovog propisivanja treba prepoznati u naročitoj opasnosti javnog pozivanja na zločin, koje se obraća potpuno neodređenim izvršiocima (npr. preko televizije), ili većem broju lica (na nekom javnom skupu). Utoliko se radi o deliktu *apstraktnog* ugrožavanja.⁵³ Njegova povišena opasnost prepoznaje se upravo u nedefinisanoj krugu adresata, iz kojeg svako potencijalno može pristupiti izvršenju dela. Takođe, budući da se ponašanje mase teško može kontrolisati, apelom upućenim neodređenom broju lica redovno se gubi mogućnost da se utiče na dejstva pozivanja. Shodno tome, delo bi u našem pravu trebalo da nalikuje drugim postojećim formama izvršilačkog podstrekavanja, pa se za njegovo dovršenje ne bi tražilo da podstrekavanje bude uspelo. Imajući u vidu ukazanu dvojak prirodu njegovog opravdanja, ovo delo bi štiti- lo ne samo javni red i mir kao dobro, već bi posredno obezbeđivalo zaštitu i onih dobara na čiju povredu ili ugrožavanje se poziva.

Postojeće stanje u pogledu izostanka takve inkriminacije u našem pravu ne smatramo zadovoljavajućim. Iako ovo delo u stranim zakonodavstvima ima zanemarljivu zastupljenost u statistici kriminaliteta, u evropskom krivičnom zakonodavstvu i doktrini se opravdanost postojanja slične inkriminacije, koja bi obuhvatila podstrekavanje neodređenih subjekata na vršenje nekog krivičnog dela, ozbiljnije ne dovodi u pitanje.⁵⁴ Pojedina savremena krivična zakonodavstva inkriminišu čak i odobravanje ranije učinjenih zločina, smatrajući da se

---

52 Dovoljno je da se prema okolnostima može opredeliti o kom se biću radi (G. Fiolka [2007], str. 1698). Manjinsko stanovište (vid. npr. Hans-Ullrich Paeffgen, u: U. Kindhuser, U. Neumann, H.-U. Paeffgen (Hrsg.), Nomoskommentar. Strafgesetzbuch. Band 1., Nomos, Baden-Baden, 2005, str. 2602) smatra da delo na koje se navodi (u pogledu mesta, vremena, načina itd.) mora biti konkretizovano isto kao i da se radi o vidu saučesništva. Ipak, to je malo verovatno već zbog činjenice da podstrekač nema neposredno saznanje o tome ko će iz neodređene grupe delo izvršiti. Zbog toga ne bi trebalo insistirati ni na konkretizaciji objekta dela ili žrtve (s pravom Nikolaus Bosch, u: B. von Heintschel-Heinegg (Hrsg.), Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch. Band 2/2. §§ 80?184f StGB, C. H. Beck, München, 2005, str. 303).

53 Vid. npr. N. Bosch (2005), str. 297.

54 Tako izričito H.-U. Paeffgen (2005), str. 2595.

i takvim postupanjem stvara apstraktna opasnost za javni poredak.⁵⁵ Ako pozitivno izražavanje o proteklim zločinima predstavlja dovoljnu kriminalnu ne vrednost koja pokreće krivičnu kažnjivost, onda tim pre pozivanje na vršenje budućih krivičnih dela zaslužuje takvu reakciju. Time bi, istovremeno, bila popunjena i postojeća praznina u pogledu kažnjivosti u materiji podstrekavanja. Istina, činjenica da takav opis ne bi zahtevao da podstrekavano delo bude i izvršeno (kažnjavao bi kao dovršeno delo pozivanje nezavisno od rezultata) može da dovede do toga, da bi u ishodu kao njegov samostalni izvršilac bio kažnjen i onaj, ko, da je uslov određenosti izvršioca neophodan za postojanje podstrekavanja bio ispunjen – zbog nedovoljne težine dela na koje se navodi ne bi bio kažnjen kao neuspeli podstrekač (prema članu 34. stav 2. KZ). Ako bi se ta okolnost htela izbeći, moguće je kažnjivost novog delikta vezati za pozivanje isključivo na vršenje onih krivičnih dela za koje se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, kada je prema našem pravu i neuspelo podstrekavanje kažnjivo. To međutim možda i nije neophodno, budući da ne vrednost obraćanja većem broju lica delimično nadomešćuje ne vrednost eventualnog ishoda da je pozivanje ostalo bez odjeka.

---

55 Tako se prema nemačkom pravu (član 140. KZ) kažnjava i onaj ko izričito nabrojana krivična dela, nakon što su učinjena ili pokušana, nagrađuje, ili na skupu ili širenjem spisa na način podoban da povredi javni mir odobrava. Sličan delikt postoji i u austrijskom pravu (član 282. stav 2. KZ). Od ostalih formi navođenja na krivično delo, ovaj se razlikuje po tome što se odobravanje odnosi na konkretna dela učinjena u prošlosti, čijim se podržavanjem stvara apstraktna opasnost po javni mir da će ih neko oponašati.

Igor Vuković, PhD
Faculty of Law, University of Belgrade

**DEFINITION OF THE PERPETRATOR'S ACT, IT'S IMPORTANCE
FOR ABETTING AND PUBLIC INCITEMENT TO AN OFFENCE**

In addition to incitement as a form of complicity, the Serbian criminal law sometimes defines incitement as a separate criminal offense. Incitement, as a form of complicity, can only exist if it is aimed at a specific person, or at the members of a certain group of persons. If potential principal offenders are completely undefined, as in the case of public incitement through the media, incitement as a form of complicity cannot exist, but, therefore, there are specific offenses in the comparative European jurisdictions that cover this situation. In contrast to these legislations, in the Serbian criminal law such an offense does not exist. The author considers this legal gap and proposes the introduction of new crime.

Key words: *abetting, abettor's intention, group of potential perpetrators, abstract endangerment.*